

„A TERMÉSZET” előfizetési ára mellék-
lapjával, a „HALÁSZAT”-tal együtt:
egy évre 6 korona.
Csupán a „Halászat” egy évre 3 korona.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkesztik:

DR. LENDL ADOLF

és

csikszentsimoni és ernyesi

LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

A pusztuló állati és növényi élő kincsek megmentése Németországban.

Wetekamp, porosz országgyűlési képviselő, 1898 márcz. 30-án a porosz országgyűlésen beszédet mondott a természeti kincsek elpusztulásáról és idézve e sorok írójának idevágó köz'eményeit is, fölhívta a porosz kormányt, hogy minél előbb tegyen intézkedéseket a még megmenthető természeti emlékek megmentése érdekében. *Althoff* dr. a kultuszminis-
terium képviselőjében kijelentette, hogy mindazt, amit *Wetekamp* elmondott, a kormány előzékeny figyelemmel fogja megfontolni és egyszersmind köszönetet mondott azért, hogy erre az ügyre az országgyűlés figyelmét fölhívta.

A fölszólalás első látható eredménye az volt, hogy a porosz földmivelésügyi miniszter *Conwentz* tanárt, a danzigi tartományi múzeum igazgatóját, megbízta a Nyugat-Poroszországban még meglévő *erdészeti természetkincsek* föl kutatásával és összeírásával, mert nyilvánvaló, hogyha egyes erdőségeket eredeti állapotukban érintetlenül föntartanak, akkor az abban tenyésző állatok pusztulásának is eleje vehető.

Conwentz tanár, ki ily tanulmányokkal már előbb is foglalkozott, 1898. és 1899-ben bejárta a nyugat-porosz erdőségeket és segítségül kérve az erdészek tudását is, összejegyezte azokat az erdőségeket, melyek vagy szép nagy fa-példányaik, vagy ritka növényfajaik, vagy rendkívüli tájképi szépségüknél fogva nevezetese-
sek. De még minden egyes olyan fatörzset is lajstromba vett, melynek kivágása, vagy öreg kora, vagy történeti

emlékek, vagy más körülményeknél fogva kulturtörté-
neti helyrehozhatatlan veszteség volna. Tanulmányait 1900 elején bocsátotta közzé egy kis kötetben, melynek ez a címe: *Forstbotanisches Merkbuch*. A legnevezetesebb fa-példányokról fényképeket vett föl és ezek egy részét említett könyvében is reprodukálta.

Ezzel meg volt téve az első lépés. A többi már csak idő kérdése volt. Igen czélszerűen épen a kiválóbb erdőségek kijelölésével és ezeknek a fejszétől való megóvásával indították meg a munkát, mert tudták, hogy a németiség, mely különösen szereti a természetet, főképen az erdőért: a *deutscher Wald*-ért rajong, amelyben a német törzsek gyermekkorukat élték le az ó- és középkorban és amelynek az utóbbi időben nagyobb mértékben elharapódzó irtását már úgyis rossz szemmel nézte a lakosság egy része. Tehát lesznek nekik is olyan erdőségeik, melyeket ezután fejszének érintenie nem szabad, sőt amelyekben alkalmasint a vadászat is meg lesz tiltva örök időkre. És ezeken kívül lesznek még hatóságilag védett egyes fa-patriárkáik is, úgy mint őseiknek voltak a pogány vallástól megállapított szent fáik és az isteneknek szentelt erdőségeik. Mindez nagyon hat a germán törzsek lelki életére, mert egész mondakörük jóformán az őserdőkkel van összekötve; a lakosság egy része még nem is régen lépett ki az erdőségekből, illetve az erdők nem is nagyon régen fogytak el körülöttük és az atavizmus ebben az irányban még nem veszthette el befolyását idegrend-szerűkre.

Innen magyarázható ki az a nagy buzgóság, mely-
lyel a fölvetett eszméhez a német birodalom minden-

féle részében munkásokul csatlakoznak, nemesak egyesek, hanem a természettudományi társulatok is, melyek száma ott künn — miként tudjuk — olyan nagy, hogy ezt már némelyek meg is sokalják; megsokalják különösen napjainkban, mikor óriási erőfeszítések történnek bizonyos körök részéről, hogy a természettudományokat elnyomják, a napisajtóból kiküszöböljék, az iskolákban háttérbe szorítsák és a természettudományi ismeretek haszontalanságát, sőt állítólagos „csődjét” útonútfélen hirdessék. Ez az utóbbi igyekezet azonban ott künn, daczára annak, hogy igen hatalmas emberek vezetnek, nem bírt még annyi eredményt felmutatni, mint Ausztriában és Magyarországon.

Magában nyugati Poroszországban a *Conwentz*-féle „*Merkbuch*” megjelenése óta 1900-ban nem kevesebb mint 40 olyan természeti emlékkincset kutattak föl, nagyrészt erdészek, tanárok stb., mely emlékek pusztítása kulturális veszteség volna. A többi porosz tartomány sem marad hátra. *Brandenburg* tartományban a berlini növénytanai társaság vállalkozott a megóvandó növénykomplexumok összeírására. A *hamburgi* területen *Brick* dr., az ottani növényvédelmi állomás vezetője, *Kassel*-ben az ottani természettudományi társulat, majnamelléki *Frankfurtban* a *Senckenberg*-féle természetvizsgáló társaság fogtak neki, hogy az ő vidékeik „*Merkbuch*”-jait elkészítsék, vagy legalább hasonló összeírásokat szerkesztszenek. *Keleti Poroszországban* a tartományi főnök küldött szét az erdészeti nevezetességek bejegyzésére szolgáló kérdőíveket és a beérkezetteket *Jentzsch* tanár dolgozta föl és már közzé is bocsátotta az ottani *Physikalisch-ökonomische Gesellschaft* kiadványainak VIII. kötetében, mindjárt illusztrációkat is csatolva munkájához. *Hesszen* nagyhercegségben a kormány utasította erdészeti közegeit, hogy a koruknál, szép növésüknél fogva, vagy történelmi nézőpontból nevezetes fákat, a kímélés elrendelhetése végett, jelentsék be.

Hasonló intézkedéseket indítottak meg *Braunschweigben* is. *Bajorországban* nemrég *Stützer* Fr. adott ki illusztrált munkát, melyben az összes bajor erdőségek legnevezetesebb fái ismertetve vannak, sőt ezek egyrészét az ő fotogrammai képében be is mutatja a közönségnek.

Azok, kik a mozgalom élén állanak, tudják, hogy csupán az erdővel még nincs elvégezve a dolog. Mert a természet élő szervezetei nemesak az erdőt népesítik be, hanem a fátlan területeket is és ezek eltűnével maguk is elpusztulnak. Sőt talán a fátlan területek, a síkságok állatai és növényei még nagyobb veszélyében forognak a végső kipusztulásnak, mint az erdőségekben élők; mert az erdészet újabb szervezete már öntudatosan és törvények alapján dolgozik az esztelen irtás ellen, míg a fátlan területek ősi szerves formacsoportjai minden ellenőrzés nélkül estek eddig áldozatul ekének és ásonak. Ilyen területek, különösen északi Németországban, a *puszták* (*Heude*) és a *tözeglápok* (*Moore*). Ezek védelme érdekében a porosz földmívelési minister, *Hammerstein* báró, 1900 máj. 14-én leiratokat intézett illetékes szakértőkhöz, így a brémai természettudományi társulathoz és külön *Weber* dr.-hoz, a lép-kísérleti állomás botanikusához. Érdekes ennek a leiratnak a szövege és megpróbáljuk tartalmát magyar fordításban visszatenni.

„*Wetecamp* tanár, országgyűlési képviselő, kezdeményezése az érdekelt állami hatóságokat annak a kérdésnek tárgyalására indította, hogy minő intézkedések útján lehetne az utókor számára megmenteni egyrészt az állat- és növényvilágnak, másrészt magának a föld természet-eredeti felületalakulásainak ama különösen jellemző jelenségeit, melyeket a földfelület folyvást terjedő gazdasági kihasználása létük végalapjaiban kiirtással fenyeget.”

„Kérdésbe jó tehát az, hogy különféle jellemző talaj- és vegetáció-formákat a talajkulturából esetleg egészen

A rab- király szabadon.

(Fantasztikus állatregény.)

Írta: *Bárony István.*

(8. folytatás.)

Az elhagyatott.

Estefelé volt s a nagy hegyek sziklás orma a leszálló nap fényétől szinte égni látszott. Az ég derísen kéklött, de az erdei völgyek már egyetlen sugarat sem kaptak róla; azokban kezdődött az igazi, homályos este. Az a kevés felhő, ami itt-ott látszott a menybölt síkságán, tengerjáró bárkához hasonlított. Kis halászbárkához, melyet a vihar nagyon is kivert az óceánra s most eltévedve, tétovázva keresi a partot.

Két erdős hegyet messzenyúló öblös völgy kötött össze, amelyben a faóriások hallgatagon pihentek egymás mellett. A völgyben nem lehetett más neszt hallani, mint egy patak locogását, amint medrében a szikladarabokat esókolgatva, sietett ki, a távolesó mezőség felé.

A föld itt dús volt nedvességben, növényéltető tulajdonságokban. A völgyek ezer esztendő óta szívták magokba a televény erejét és aczélosan, szívós akarattal igyekeztek felé, közelebb az élet ősforrásához, a naphoz.

Ez a vágy a legtöbb növénynyel közös. A naphoz való szerelem benne van már a csirában s megmarad a legvénebb fa-mammutokban is. Ültess négy magas fal közé egy csemétét s meglátod, mily kétségbeesetten siet nőni szegény, hogy minél hamarabb kijusson az árnyékból a felséges nap elé. Ebben a katlanszerű széles völgyben is ezért nőttek talán oly magasra a fák. A rengeteg jellege volt ezen az erdőn.

Végét járta a nyár s a teljes fejlettség után itt-ott jeleket kezdett a lassú visszaesés, a fonnyadás, ami a füvek és kórók egy részét éretté tette a meghalásra. A legszebb fán is volt már elnyűtt, kihasznál, betegségtől megtámadott, rozsdafoltos levél. A makkfák alatt sok hullott makk hevert, amit a szél rázott le.

Most szélesend volt s az erdőn alig pihegett egy kis levegőáramlás. A csöndben úgy rémlett, mintha a patak medréről nemesak a rendes egyhangú locogás hallatszanék. Mintha időnkint lubiczkolna benne valami a kis vízesés tájékán.

Vaddisznó nem lehetett, mert az a csöndes, álló vízben szeret hencseregni s az erdőben ilyen is volt a katlanok fenekén. Szarvas nem lehetett, mert a szarvas sokkal óvatosabb, semhogy fölösleges módon csapjon lármát. Kisebb állat pedig ekkora csapkodást, lubiczkolást nem művelhetett.

Hóhéznak, a vén hiúznak, nem hagyott nyugtot a kíváncsiság. Hátha mégis Agyaras nemzetségének valamelyik kövér fiatal tagja mulatozik ott? Hajh, ha azt hirtelen, titokban megfojthatná!... A macskafajbeliek nesztelenségével csúszott végig a sűrűsége s azután a faóriások közt folyvást földözetet keresve, közeledett a vízeséshez.

Amint a medenczeszerű hajlat szélén kibukkant, megdöbbenve állt meg. A vízben egy fekete óriás nyugtalankodott; lelebukott, meg újra kiemelkedett s ilyenkor gyér és vörösbe árnyaló sötét szőrrel borított testrészeiről úgy hullott csöppenként a víz, mintha az eső esett volna.

Hóhér csak nézte egy darabig a különös fürdést s így szólta magában: — Ime a „*Czár*”, akinek az a híre, hogy még az oroszfiánál is megverekszik. Ő gorillasága bátorságát kedvem volna kissé próbára tenni.

kivonjunk, sőt czélszerű intézkedésekkel azt is meggátoljuk, hogy közvetlen szomszédságuk talajművelése olyan visszahatást gyakoroljon rájuk, melynek befolyása alatt őseredeti jellegüket elveszíthetnék.“

Itt tehát nem csupán arról van szó, hogy egyes területeket jellemző természetes formájukban megtartsanak, hanem arról is, hogy ezeknek a védendő területeknek szomszédságában is megtöltsanak olyan művelési módokat, melyek a védelem eredményét kockáztathatják. Ez az utóbbi intézkedés különösen a vizekre vonatkozik. Például a hód, mely Németországban még nem halt ki, csak úgy menthető meg, ha nemcsak tulajdonképeni lakóhelyét óvják meg a vízszabályozástól, hanem arra is ügyelnek, hogy a közvetlen szomszédságban se történjék olyasmi, mely a hódtelepek vizállását megzavarhatná. A tiszafával (*Taxus baccata*) ugyanígy vannak. Egyes éjszakkémet, még megmaradt tiszafakolóniak fölött valósággal Damokles kardja függ. Mert ez a kiháló fajafaj ott tenyészik legbujábban, ahol a talaj állandóan nedves. Egyik legszebb tiszafaállabuk szomszédságában tó van és ha ezt a tavat lecsapolják, a tiszafakolónia végórája is megkondul. Már kérvényt is nyújtottak be a tó lecsapolhatása végett; de a lecsapolásból ezentúl nem lehet semmi.

1900 május és június hónapjaiban úgy a brémai természetndományi társulat, mint Weber dr. főzövegbo-tanikus, beadták válaszaikat a földművelésügyi minis-terhez és e jelentéseik társulatuk kiadványai közt *Über die Herstellung von Naturschutzgebieten in Deutschland* (Védett természetes területek létesítéséről Németországban) címmel külön is kinyomatták. Mivel ebben már általánosabb, az összes természet-életre vonatkozó javaslatok vannak letéve, főbb pontjaikat ismertetem. A társulat elvileg kijelenti, hogy „azt az alap gondolatot, melynél fogva a jellemző természeti emlékeket (*Naturdenkmäler*) megfelelő nagy és czélszerű módon hatá-

rolt területeken örök időkre föntartsák és az utókornak örökségül hagyják, a lehető legmelegebben pártolja.“ „Megtartásuk a tudomány, művészet és népművelődésre nézve egyaránt fontos, míg elpusztulásuk következtében az ország területe egyre kietlenebbé válnék.“ Az adminisztrációt illetőleg hozzáteszik: „A kérdéses területeket és tárgyakat az államnak tulajdonául kell megszerezni. A kormányt továbbá törvény útján kell fölhatalmazni, hogy a magántulajdonban maradó efféle tárgyakat is megvédhesse az elpusztítástól vagy mélyebbre nyúló átalakításoktól. A megóvandó kincsek kezelése, illetve a fölöttük való felügyelet legezésze-rűbben az erdészeti hatóságokra lenne bízandó, míg a legfelső, e téren való vezetést egy külön miniszteriális bizottságra kellene ruházni. Ezt a bizottságot közigaz-gatási hivatalnokokból és a tudomány embereiből kell megalkotni.“

(Vége következik.)

Sajó Károly.

A sárkány.

(Folyt. és vége.)

Szigfrid, a nyughatatlan vérű holland királyfi, elmegy világot próbálni, útja egy kovácshoz viszi, ki a szemrevaló legényt műhelyébe fogadja. Szigfridnek első dolga, hogy akkorát üt a kalapáccsal az üllőre, hogy az besüljed a földbe. Megharagszik a mester s nekimegy a legénynek, ez azonban vele együtt az egész műhelyét úgy helybenhagyja, hogy ugyancsak. Látva a mester, hogy nem jó vége lesz a do-lognak, színleg kibékül Szigfriddel s megmutatva neki a nagy erdőt, elküldi, hogy amott a nagy hársfa tövében lakó szénégetőtől hozzon egy zsák szenet. Elmegy Szigfrid; ám a hársfa tövében levő barlangban nem holmi jámbor szénégetőre, hanem egy rémitő nagy sárkányra talál, mely meglátva őt, bősziúten nekirohan és szét akarja tépni. Szigfrid nem sokat gondolkozik, hanem a kezeügyébe eső fákat ki-rángatva, rádobálja a sárkányra s meggyújtva azokat, elé-

Az óriás majom megint elnyújtózott azon a lapos szik-lán, amelyre felülről félföldnyi magasságból, mérsékelt eséssel ömlött a gyöngyös patakviz. Szemmel láthatólag kéjelgett. Halk, megelégedett dörmögést hallatott.

De csak rövid ideig maradt egy helyben, mert ám-bár távolról sem volt a patak olyan hideg, mint a hegyi esermelyek és források, még sem állta a nagy majom so-káig ezt a hűvösséget, amihez képest a Kongó vize való-ságos meleg fürdőt kínált valaha neki.

Az ezredéves fák közt rekedt, riasztó, rövid nyávo-gás hangzott; félig vakkanás, félig ordítás, ahogy néha a szerelmes puma szólongatja a társát.

A Czar, mintha villanyos ütés érte volna, felugrott s egyetlen szökéssel kint volt a parton. Jobbjával hatalmas, bunkósvégű husángot markolt; baljával pedig gyanakodva, indulatosan ütött egy párt széles mellére, amely kongott bele. Kis szeme fürgén járt ide-oda, borzasztó állkapcsát összecsatogtatta. Egész lényén rendkívül gyorsan feltámadt düh ömlött el. Hóhér nem is merte rögtön megmutatni magát. A bolond majom az első ingerültség hevében úgy vágatná hozzá a husángját, hogy eltörné valamijét, agyon is üthetné. Csak amikor percekig tartó hallgatás után látta, hogy a Czar megnyugszik s már nem villog úgy a szeme, mert megszólalni a vastag fa mögött.

— Barátom, gorilla, ne légy izgatott, — én vagyok itt.

A Czar felröfönt: — Ki az az én? Ebadta! hogy mer-tél az imént megzavarni? (S megint megcsatogtatta a fogát.)

— Ne haragudjál Czar, kegyelmes jó uram, kezdte Hóhér. Azt gondoltam, kedves lesz neked az ismerős hang, aminőt annyit hallhattál régi hazád rengetegeiben.

— Régi hazám?! . . . ismételte a gorilla kissé ellágyul-tan, de egyszersmind fitymálással is nézve az épen előbújó hiúzra. — Mit tudhasz te arról. Ott a hozzád hasonló törpék-nek „hallgass“ a nevék. Ott a párdueznál kezdődik az úr, a többi csöcselékép. De egy jó párduez annyi, mint tíz hiúz.

— Nono, kérlek, tán nagyon is becsmérelsz. Nem va-gyok-e én az oroszlán rokona?

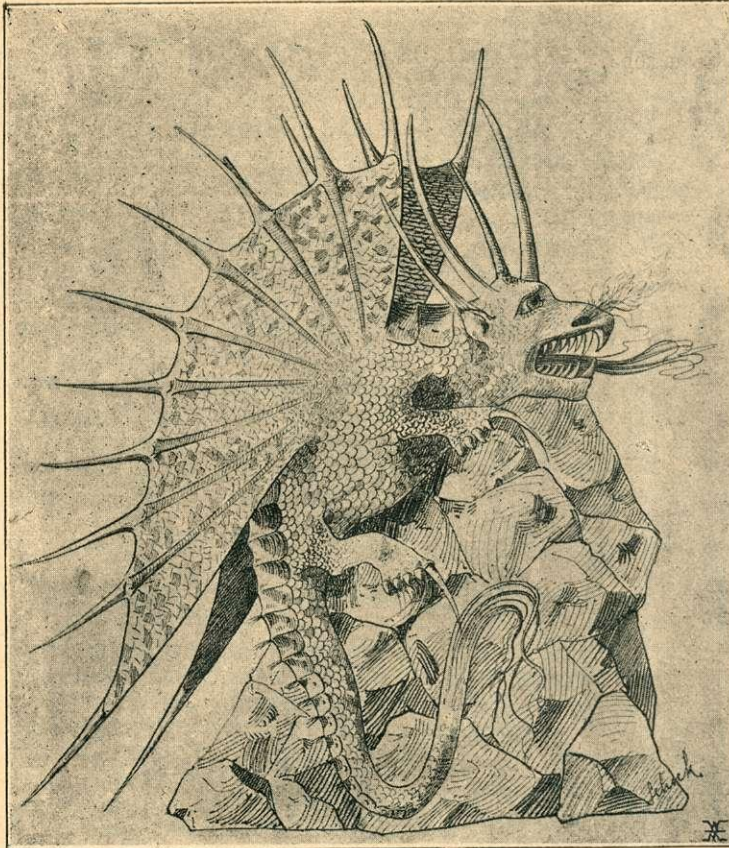
— Mit bánom én, ha amellet gyöngye vagy. Különben az oroszlánról sem sokat tudok. A mi utaink ritkán talál-koznak. Az oroszlánnak inkább a bozót kell, amely síksá-gokat környez. Az ő prédája ott van. A nagy rengetegben oroszlánmódra vadászni nem lehet. Én ellenben az őserdőt szeretem. Én a járhatatlan sűrűséget is tudom járni. Én a pusztaságtól, sivatagtól fázom. De az oroszlant becsülöm, mert bátor. Ti többiek mindnyájan csak leskelődni, orvul támadni tudtok. Még a tigris is. Az oroszlán az egyetlen mindnyájatok között, aki felordítja a világot, amikor vadá-szatra indul.

A nap lement volt ekközben s az este árnyéka észre-vétlenül takarta be az erdőt. Messziről mély, döngő ordítás hallatszott, amelyet a hegyek bűgő visszhanggal ismételtek.

— Hallod?! . . .

Ezt a gorilla mondta. Ő is, a hiúz is abba az irányba nézett. A Czar halkán folytatta. — A király ime indul. Ma korábban, mint máskor. Amióta a „Csikos fojtogató“ ezen a vidéken bolyong, sokkal nyugtalanabb a király, mint azelőtt.

— Azt mondtad az imént, hogy a király inkább sza-bad térségek környékét szereti, ahol kényelmesebben va-dászhat. Mit keres akkor ebben az erdőben? kérdezte a hiúz.

geti a „bestiát“. Hát, amint nézi a sárkányt, hogy hogyan ég, egyszer csak látja, hogy ugyancsak folyik ám a bestiának a leve . . . Belemártja az ujját s észreveszi, hogy megkeményedik ám tőle az ujjabőre, nosza, nekivetkőzik s fogja magát, bekeni egész testét sárkányszírral. Nehány percz alatt kész „Csontos Szigfrid“ lesz belőle. Egész teste

be volt vonva áttörhetlen pánczéllal. Ám, időközben egy hársfalevél hull a vállára, e levéllel takart testrésze nem jut sárkányszír s így ott megsebezhető maradt. Ekként felvértezve, megy a világba. Útja a rajnamelletti Vormsba viszi, itt meghallja, hogy Gibald király leányát, a szépséges Florigundát elrabolta egy tüzes sárkány s hegyenvölgyön keresztül a „Sárkányvárba“ repült vele, hová — mint mondják — még a madár se juthat. Szigfrid azonban megszabadítására vállalkozik. Utra kel és sok-sok veszedelmes kaland után a pánczélos vitézt legyőzve, oroszlánokkal és medvékkel megverekedve, Egwald király nyolcezer törpéje segédelmével leveri a rettenetes Volgramber óriást, kinél a sárkányvár kulcsai vannak; a szegény királyleány előtt megjelenik, mikor azután csillapíthatlan szerelem gyullad a szívükben. Am, az édes pástorórárt iszonyatos zúgás zavarja meg; jön a szörnyű sárkány és kilencz „sárkánykölyök“ utána. Az öreg bestia mérgében három ölnyire okádja a tüzet, még a kőszikla is megtüzesedik tőle. Nekirepül a sziklának úgy, hogy az egyszerre szétpattanik s ráveti magát Szigfridre. Oly ütközet keletkezett köztük s oly keményen viaskodtak, hogy még a föld is remegett belé. A sárkány körmeivel elveszi Szigfrid paizsát s úgy szórja a tüzet a torkából s oly meleget áraszt, hogy már a sziklák is kezdetek forrók lenni s Szigfrid testéről patakokban szakadt az izzadság. A kis sárkányok és a törpék látván a rettentő viadalt, mind szétszaladtak. Már nem állhatta ki Szigfrid sem a meleget, mert „csontos bőre igen megereszkedett“, befutott hát az ájuldozó Florigunda barlangjába. Mialatt az öreg sárkány a kilencz kis sárkányt visszahívja, az alatt Szigfrid bőre is újra megkeményedik és oda se nézve a sok „fene bestiának“, bátran kijön a barlangból és oly erővel ront megint a „fősárkányra“, hogy az ifjú sárkányok ismét kilenczfelé szaladtak; az öreggel azonban ugyancsak meggyúlt a baja, úgy okádta a lángot, hogy alig bírt a lábán állni a szegény Szigfrid, „közel volt az elkábuláshoz“ és megint kezdett a bőre is megereszkedni. A sárkány meg fogja magát s a vitéz ellen kanyarítja a farkát, le akarja vele rántani a szikláról. Ám Szigfrid nem hagyja ennyire jutni a dolgot, összeszedi magát és olyat vág a bestia farkára, hogy

— Ostoba vagy, szólt a gorilla, vállat vonva. A nyugalmat a király is szereti. Hol talál olyat, mint a rengetegben? Mi neki egy pár mértföldnyi séta, amikor innen kimegy, vagy ide visszatér? Most is jó egy mértföldnyire van tőlünk; alkalmasint a vörös domb oldalán, ahol az őserdő kezdődik. Ismerem azt a helyet. Halálos unalmamban felfedező utakra járogatok. Sok ott a boróka, meg a sűrű, fiatal fenyves. Annak az alja tiszta és árnyékos. Királynak való pihenőhely.

A beszélgetést hosszan elnyújtott síró-jajgató hang zavarta meg. A Czár felhőrront. Már megint ez az izé . . . hogy is hívjátok? . . . ez a buta bagoly óbégat ennyire, ez a . . .

— Rém, — segítette ki Hóhér.

— Utálom, szólt a Czár. Minden álmomat megzavarja. Hogy az ördögbe lehet valaki örökké ilyen siránkozó. Nekem csak több okom volna rá . . .

— Neked, kegyelmes úr? Ugyan mi szomorúságod lehetne teneked? Erős vagy, mint két medve összevéve.

A gorilla kiegyenesedett s megsuhogtatta a kezében levő füttykőst. A levegőben ziháló zúgás hallatszott attól. Erős vagyok, az igaz; de van-e fogalmad arról a remeteségről, amiben én élek? Tinektek vannak testvéreitek, rokonaitok, barátaitok és ellenségeitek. Minddel van dolgotok, amivel az időt agyonüthetitek. En egymagam vagyok. Atyámfia egyetlenegy sincs itt; még csak egy maki majmocska sincs, akit társul magam mellé vehetnék. Régi hazámban feleségem volt és gyermekem, akiknek fészket építettem a vén fákon, magam pedig ott háltam a földön, a fához támaszkodva. Egyszer özvegyen maradtam; akkor sokáig így voltam, ahogy most, egyedül. Mindenkit kerültem. A

mély rengetegek örökké gyászos homályát bújtam. De tudtam, hogy csak akarnom kell s visszatérhetek társaimhoz, új nőt kereshetek. S a rengetegben is rá-rábukkantam valamelyik távoli rokonomra, teljesen egymagamra mégsem voltam tehát. Pedig mondom neked, ez az erdő kismiska ahhoz képest, amelyben én laktam. Itt ritka az olyan völgy, ahová vagy a messziről jövő harangszó, vagy legalább a hegyi pástor kürtje el ne hallatszanék. En ezt megszokni sosem tudom. Csak bolygok, búvok, kutatok folytonosan; egy öklömnnyi állat sincs, amelyikkel a „befelé-nyelvet“ beszélhetem. Néha önmagammal monologizálok, vagy álmomban beszélek. Olyankor felriadok és sokáig fülelek, lesem, hogy ugyan ki szolt hozzám? Kedves gyümölcsfáim sehol sincsenek; makkon meg bogyon élek, mint a disznó, meg a medve; csigával lakom jól néha, mint valami fogatlan remete. Még csak nem is vadászom; örömmel abban nem találok. Terített asztalokhoz voltam szokva. Hallom néha a ti mozgástokat, olyankor dühös vagyok rátok, hogy mit háborgattok. Én titeket sohasem kereslek. De jaj nektek, ha utamat álljátok!! . . .

Felhőrront s önmagát ingerelve dühre, verte, döngette a mellét.

A hiúz hátracsapta a fülét, sziszegett és elugrott melőle. Készen volt rá, hogy odább álljon.

Ekkor megint megszólalt a bagoly; most közelebb volt s jól lehetett érteni a szavát:

— Hej! — hej! jajongott, — a király parancsát hozom tinektek esti és éjjeli négy lábú szabadok, ide hallgassatok! — Én vagyok a hang, de a király beszél. Úgy! úgy! A „befelé-nyelv“ ezentúl el van tiltva a nyilvánosság előtt; ott csak a „kifelé-nyelv“ szabad használatotok. Ha két egy-

az „mingyár letörök!“ „No erre azután a sárkány már épen ördögként kezdte okádni a lángot“, de nem soká, mert Szigfrid minden erejét összeszedve úgy fejbe vágja, hogy „egybe kettőbe esik“. Florigunda hallván a nagy zuhanást, örömapeszeve fut a küzdőterre, hát „Uramfia!“ látja, hogy szabadtója a nagy hősegtől s munkától ájultan a földön fekszik; alig bírja életre csókolni.

A szebeklébiek mutatnak egy barlangot, melyben valamikor egy szörnyű „sárkány-kígyó“ lakott, mely határukra évenként jégesőt zúdítva, mindent elvert; míg nem a „bölc tanács“ elhatározta, hogy egy garabonciás diák után fog nézni, amilyent azután — Ipolyi szerint — egy Geló nevűben találtak volna is. — „Bél“ elbeszélése szerint a harangodi tóban is tartózkodott egy a népet gyöttrő sárkány-kígyó, ez leginkább a nyáját tizedelte és a csorda üszőt s a ménes kis csikóit hordta el egyre-másra, de megtörtént az is, hogy a pásztorfiut és a „vásott“ gyermekeket is elvitte, sőt egy emlékezetes napon a falu leányai közül is elragadott egyet, ép mikor a közeli kútra vizet ment méríteni. Mire a leány kétségbeesett kedvese rárontott a szörnyre és agyonverte. Mikor is a sárkány halálkínjában vergődve, farka csapdosásával feltörte a gyepet és ezzel kibuggyantotta a föld alól a „sárkánytörés“ nevű forrást. Egy másik sárkány a megszállt vidék vizét mind felitta, míg nem egy szomjas remete elátkozva őt, a föld alá nem süllyeszti. Ez a sárkány még él, a „lófő“ forrásnál még ma is okádja a vizet. — Galambócz váránál is szól egy sárkányról a néprege: Egy beteg királyleány keresett egyszer a völgy forrásánál gyógyulást, rajtatör azonban a sziklahegyet megszállva tartó sárkány és már-már elnyeli, mikor elrúgta György vitéz és leteríti a szörnyű bestiát s fejét levágva, azt a galambóczy szikla egyik hasadékába dobja, mivel az utókor gazdáinak nagy kárt tesz, mert ebből a rothadó sárkányfejből kelnek ki évről-évre a rettegett kolumbácsi legyek. A monda szerint egy király a hasadékot egyszer már befalaztatta, de a következő tavasszal a sárkány rothadó torkából kikelt legyek oly iszonyú tömegben rohanták meg a falat, hogy az leszakadva, a mérges legyek raja felhőként tört ki s még kegyetlenebbül csípte a jószágot, mint annakelőtt s még az emberek közül is sokat megölték.

forma „szabad“, — két testvér vagy rokon, — összekerül és nincs ott idegen, akkor beszélheti a maga családi nyelvét, amit más állat meg nem ért. De ha társaságban vagytok, ahol idegennel is találkoztok, ott csak a „kifelé-nyelv“, a nagy volapük, járhatja ezentúl, amit minden állat megért. Ez a törvény!

— Jó törvény, jegyezte meg a hiúz, arra gondolva, hogy jobban ellesheti ezentúl az olyan titkokat, amiknek hasznát veheti.

— Szamár törvény, mordult fel a Czar. Hát ugyan mit változtat rajtam? Van énnekem, akivel másképp is szóba állhatnék, mint a volapükkel? Jó dolga lehet a királynak, folytatta, hogy már megint ráér törvényt gyártani, a maga javára. Avagy nem régi dolog-e, hogy minden törvény első sorban is arra való, hogy legyen mit megszegni; a bűnös azután lakol.

— Még pedig halállal, — tette hozzá Hóhér, vigyorogva.

— Nohát csak csináljátok. Ti, kékvérű macskák, úgyis nagyon el vagytok kaptatva. Mindenütt ti parancsoltok; ti vagytok az urak, az adószedők. De annyit mondok, hogy énnekem békességem legyen; engem minden számadásokból kihagyjatok, mert én nem értem a tréfát. Nekem se rokonom, se barátom; senkim sincsen ebben az országban. Én a magam ura vagyok. Nevem: a Czar! — És most álmos kezdek lenni, — *erigy a pokolba!!*

Az utolsó szónál megint zúgott, suhogott kezében a füttykös. A hiúz riadtan lődült tovább. Bosszús nyávogással szólt vissza a homályból.

— Te gögös négykezü te, tudom én miért henczezs. Halottál valamit, hogy a bölc ember rokonságot tart veled,

Azt mondja a nép-rege, hogy a mai Jászberény vidéken is lakott egy időben valamiféle „sárkány-kígyó“. Szereplése abba a szép tündérvilágba esik, mikor a mai Jászszág aranykalászsral ékes rónasága felett még Jásza, a kegyes tündér-herceg uralkodott. E boldog idő leggyönyörűbb teremtese a tündér-herceg két bájos leánya, az édeni birodalom két gyöngyszeme, Tarna és Zagyva volt, a tündérvilág bűvös-bájos illatos virágai közt legszebb két rózsaszál... Történt egyszer, hogy a szomszédban uralkodó Mátra tündérnek — amint Jásza szépséges birodalmára lenézett — igen megtetszett a szemhatárt betöltő, virágos rét hímes pázsitja és a szellő-szárnyon ringatózó, aranykalászsral ékes rónaság, kérte tehát a szomszédot, hogy adna belőlük neki vetőmagot. A kapott magot Mátra a hegyek magaslatán elveté; a mag kikelt, de a rossz talajban s a kopár szirteken virágot és kalászt nem hozott. Az irigy Mátra azt vélte, hogy az országa szépségére féltékenykedő Jásza rossz és megbűvölt magot adott neki, amiért azután ellene bosszút esküdött. Adáz tervet szöve, abba a gonoszlelkű Berény fiát beavatja. A deli termetű levante magához édesget egy „sárkány-kígyót“ s belopódzkodik vele Jásza tündérekertjébe és egy terebélyes lombú hárs alatt, az illatos fűvű gyepágyon Tarnát és Zagyvát, az édesdeden szunnyadó szépséges tündérhölgyeket meglesli s elrejtözve, rájuk uszítja a förtelmes állatot... A sárkány-kígyó tüzes leheletére álmából a két szegény leány felretten. Mire tettetett elszántsággal előlép Berény s a szörnyre vetve magát, rettentetlen bátorságot s nehéz küzdelmet mutatva, levágja a sárkány förtelmes fejét. Hölgyek kegyének megnyerésére ennél vajjon kell-e több?! Különbség köztük csak annyi van, hogy míg az egyiknél a merész tett csak a hiúságnak hízeleg, addig a másiknál már meghódítja a szívet; az egyik csak arra büszke, hogy koczkára tette valaki érte életét, a másik ellenben szívvel-lélekkel, imádva szeret s reszketve gondol már arra is, hogy kedvese nem lesz az övé. Regénben Tarna a hiú, ki csak számításból, Zagyva pedig az, aki odaadón, önzetlenül, gyötrelmesen szeret. Még inkább megtevesztik a két nőt a mézes-mázos szavak, mire várva-vártakká lesznek a mindennapos találkozók. Míg nem az álnok Berény szegény áldozataira, mint szerelmesen turbékoló

tökfílkóval. Nohát erigy, keresd fel újra a „rokonaidat“, majd kapsz ketreczet tőlök.

Irtózatossá bögés nyomta el ezt a csúfolódást. A gorilla a hiúz után rohant és a suhángjával végig püfölte a faóriások derekát. Addig harczolt így don Quihote módjára, amíg a füttykös szilánkokra nem tört. Akkorra a hiúz már megszerte járt. A Czar tájékozva tért vissza a patakhoz; leguggolt, négykézlábra állott s mohón ivott. Azután felnézett az égbe, amelyen már kivillant a csillagok milliója. Ez legalább igazán hasonlított ahhoz, amit Afrika éjszakáin látott.

Az emlékezés lecsillapította. Megfordult, kiválasztotta a legvastagabb tölgyet, annak a törzséhez dőlt s félig ülő, félig fekvő helyzetben elaludt.

(Folytatása köve tkezik.)

A menekülő.

zinte sötét volt a láthatár a nagy forrástól. Nyárközépi nap délutánján a csöngőlei erdő tájékaról a kisteleki tanyák lakói valami rianásszerű zajt hallottak.

Amint a rendet vágták a kaszások a rozsbán, felegyenesedtek és néztek hátrafelé; arra éjszaknyugatnak.

A zaj mindinkább közeledett s a csörtetésbe beleszólt valami lesipuskás fegyverének a döreje.

vadgalambra a héja szokott, irgalmatlanul lecsap. A csel-szövő lovag hölgyeinek virágot hoz egy napon, melynek illatától a két tündérleány mély álomba szenderül. Erre magához ragadja őket s táltos paripáján atyja birodalmába száguld velük, hol őket elválasztva, két szomszédos barlangba rejti. Itt ébrednek szegénykék a rettentő valóra. Berény Zagyvával is, Tarnával is elhitei, hogy csak egyiküket szereti s hogy csak egyiket rabolta el, hogy a szeretet áldásában egyesülve, boldogok lehessenek. A szerelem bilincsei alatt vergődve, önfeledten dől karjaiba a mindent hívó Zagyva, mit bánja, ha az égő szerelem lángja hófehér, ezüstös fátyolát elégeti is. Am, a hiúságában sértett büszke Tarna, ki a csel-szövő lovag hízelgő szavára már otthon is hideg maradt, átlátta a rémes valót, ő felébredett, nála a rabló-lovag ölelő karok helyett utálatra talál. A szegény Zagyva tündéri fátyola már rég foszlányokban hever, mikor Tarna előtt a gonosz Berény az első legkisebb kegyért is még mindig térdein eseng. De ime, egyszerre ő is mintha engedni kezdene, van Berényhez egy-két szava, sőt kívánata: óhajtsd, hogy hozza el neki elvesztett tündérekertjének szép virágait. Azt mondja, hogy ha ezt megtenné, „akkor majd meglátja...!” Táltos lován azonnal Jásza birodalmába száguld Berény s kezdi tépni tele kézzel a tündérekert virágait... Rajtatör azonban az elvesztett leányait sirató Jásza s varázs-vesszejével érintve őt, kőhalommá változtatja a kegyetlen lovagot; maga pedig Berény táltos lovára kap s azon elzárt, kesergő leányaihoz jut; itt azonban útjába áll Mátra s fia utáni bánatában bosszúból folyóvízzé változtatja leányait. Tarna barlangjából a locsogó habok ezüst-színű vizsugarakban, vígan törnek elő. Am a másik barlang vize szomorú sóhajtásként csobban elő. A derült Tarna tündér-kertjébe sietve, mély gyűlölettel fordul el az útjába eső kőhalomtól — messze kerüli Berényt — a borús Zagyva ellenben kedvese halmát begyűrűzve, keblére siet s azt lágyan átöleli. Jásza bánatában léggé olvad és mint susogó szellő, fellelt édes gyermekeit véghetlen szeretettel mindegyre simogatja. Ijedten bámul le a történetekre a megkövült tekintetű Mátra, kit a bosszuálló istenség rettenetes gonoszsága miatt hegyorommá merevített. A gyermekkorát élő keresztény egyház híthű tagjai-

nak kegyetlen üldöztetése idején a mártírság legkínzóbb töviskoronája egy szegény anyának, Perpetuának jut. Szevér római császár 202-ben szigorú rendeletet ad ki a keresztények ellen és a sok áldozattal együtt ezt is börtönre vetteti. Elszakítják kebléről kised gyermekét atyja átkait szórja rá és térden állva könyörög neki, hogy tagadja meg hitét. Perpetua a nagy szívfájdalomtól elájul s ime, álomképek jelennek meg előtte, égbe vezető aranyhidat lát maga előtt, mely élesre fent fegyverekkel, kardokkal, dárdákkal és vasszegekkel volt kirakva s csakis ezen a hidon át, tehát csak összetépett testtel, lehetett a mennybe mennie s mikor erre a borzasztó útra már-már rászánja magát, akkor látja, hogy a feljártot egy rémítő sárkány őrzi, mely őt közeledni látván, rárohanni készül; ime azonban a „borotva-hidon“ szeretett fivérért, Szaturt látja az ég felé haladni, ki megállva rajta, biztatólag int feléje, mondván: „Elvárlak Perpetua, vigyázz, hogy a sárkány meg ne harapjon!” Perpetua „Jézus“ nevének kimondásával megtöri a sárkány erejét s bátran a szörny fejére lépve, lelki ereje a veszedelmes úton keresztül viszi. Nem félelemtől, hanem örömtől reszketve mennek a szírkörbe, úgy érezve, mintha nem is vadállatokkal, hanem csakis az ördög incselkedéseivel kellene nekik szembeszállniok. Szent Perpetua felmagasztaltatásáról mise idején naponta megemlékezik a pap; de különben is gondja volt az egyháznak arra, hogy e szent vértanu erős hitét a hívek korán megismerjék s ezért kiroztatásának történetét templomaiban gyakran olvastatja, benne látja a hívó az igazi keresztény nő mintaképét. Nem csoda tehát, hogy ily körülmények között a szent e képei is igen elterjedtek. E képek Perpetua álmát mutatják, amint az égbe vezető út előtt állva, a sárkánnyal szembeszállni készül.

Perpetuán kívül egy még népszerűbb szenttel is kapcsolatba hozza az egyház a sárkány-szörnyet; ez egy kapadócziai főrendi család gyermeke. Ki férfikort érve, Palesztinába költözik s ott katonai pályára lép. Hettenthetlen bátorságáért nemsokára ezredesi rangot nyer és sok kitüntetésben is részesül. Miután azonban Dioklezián császár a keresztényeket szintén kezdő üldözni, György vitéz megszökölja a vérlázító kegyetlenkedéseket s rangjáról és kitüntetéseiről lemondva, a császárral szembeszáll és őt meglec-

S egyszerre csak amott a sivány homokbuczkák legmagasabbján megjelent az „állat“.

Az állat ott meghorkant s orrmányát megfente a homokbuczka apró kavicspetéiben, mintha a vért akarta volna letörölni magáról.

Vérzett. Karesú testét meg-megrázta, azután egy keserves mély bögéssel fordította hátra karesú nyakát.

A hang iszonyú fájdalmat panaszlón, esdeklőn, hívó harsónaként szállt be a nagy pusztaságba. S erre előugrottak a esöngölei pásztorok gamós, vasvégű botjaikkal, nyomukban bodros szőrű tuczi ebeikkel.

A jelenség után futottak. A csodaállat, amelyet még nem láttak az alföldi juhászok s a tanyak népei, közel bevarnta magához a támadókat.

Mikor alig húsz-harmincz lépésnyire voltak, akkor gondolt csak a menekülésre. Fáradt lehetett nagyon, mert látszott, hogy inkább pihent volna a sivány fvényben még egy darabig.

Akkor felkapta a fejét s a táguló orrlíkain át nagyot szíva az égetően forró levegőből, eliramlott a pusztán át a tanyáknak.

A pásztorok még jó ideig hányták utána az üres levegőbe kampós botjaikat s az ebek egymáson bukfenczet vetve esaholtak még utána.

De az már akkor távol volt. Ott a Sinka-féle tanya közelében a fiatal akáczos árnyában megállott kitéjűni magát s hátát nekifordítva az egyik fa derekának, kínos nyöszörgés között dörgölözött ahhoz. Ott a hátulsó ina táján egy csomó aludt vér

képezett a bársonyfényű, sötétsárga szőrön csunya vörös foltot. Ott fűrödött bele a golyó, mely a csontig rejtődött alá.

S hogy a pásztorok már kifaradtak az utána való futásban, csak most tértek lélekzethez nagy felszenderésükből s szóba eredtek egymással.

Merről jöhetett e tájakra ez az állat, melyet még nem láttak? Az öreg Raby Mátyás is beszélt.

— Ötvenhat esztendeje lakom a esöngölei pusztát. Nagy földhatár az, amit belátott innen a két szemem magam körül. Majstól Dorosmáig, le egészen Szeged városáig feltetszik olykor tiszta időben, ami csak ezen a síma térségen fekszik.

— Mikor a nagy vizek voltak és a Duna ága, mint mondják, ide leszakadt, abban az esztendőben láttam csodamadarakat. Kanálszájú, hórihorgas szárnyasokat, minőket soha azelőtt s azóta sem.

— A nagy havas teleken farkast is ütöttem már le kampóssal.

— De ilyen férgyet mint az előbbi, az én két szemem soha se látott.

S találgatták, hogy miféle lehet ez az állat.

Olyan, — húz ahhoz a termete, mintha valami svájci tehén óriási borja volna, de szebb, nyalkább annál mégis.

Valami csodatehén talán?!

S a csodatehén azalatt lepihent a Sinka akácza alatt. Meg-megnyalogatta fájdalmas sebét fekvő helyében. Majd felnyujtotta nyakát s fátyolos tekintetű szemeit kérdőleg fordította hátra az idegen tartományba.

kézteti. Erre börtönbe vetik és minden kigondolható kínzással rá akarják bűni, hogy tagadja meg hitét. György makacsul ragaszkodik vallásához és oly hősiességet tanusít, hogy Alexandra császárné szívében megrendülve, a keresztény hitre tér. Rémitően felbőszül erre Dioklezián és a máris agyonra kínzott vitézét 303 április 23-ikán lefejezteti. Lecsendesedik azonban a morajló tenger, a hullámok elsímulnak, a császár ugyanis súlyos betegségbe esik, testi fájdalma az Isten ujjára s megérdemlett bünhődésre emlékezteti, mért is a keresztények üldöztetésével felhagy, sőt később még Szt.-György sírja fölé pompás templomot is emeltet. A keresztények helyzete ekként György vértanui halálával tehát teljesen jóra fordul és a vértanu sírjára maga a császár emelteti azt a templomot, melyben a szabad vallásgyakorlat legelőbb biztosítva van. Ezért tehát méltán rendelt az egyház ünnepet Szent György vértanaságának évnapjára, mikor is annyian zarándokoltak sírjához, hogy tiszteletére később magában Konstantinápolyban még öt templomot emeltek. A szentföldre zarándokoskodó buzgó keresztények a Szent Györgyhöz címzett templomokat bejárva, esodálattal hallgatják a nagy vértanuról szóló „prédikációkat“ s lelki világuk merészen csapongó képzetének s babonás hiedelmeikkel még jobban kiszíneve a hallottakat, már nem is „ördögi csáb felett diadalmaskodó“, hanem valóságos sárkánnyal viaskodó esodalovagnak képzeltek s mondakörükben — Augusta császárnéről is megemlékezve — egyszerre készen volt a szörnytől megszabadított királyhölgy meséje; mivel pedig „Szent János titkos jelenései“ szerint a gonosz léleknek sárkányalakja van, azért tehát Szent Györgyöt is egy rémitő sárkánnyal harezoló lovas vitéz alakjában örökíti meg.

Krenedits Ferencz.

A vándorpatkányról.

Köztudomású dolog, hogy a vándorpatkány (Mus decumanus Pall.), ez az ember körül annyira elterjedt vérengző kis állat, különösen az apróbb szárnyasoknak veszedelmes ellensége.

S egyszerre csak ismét kiszakadt a száján az a fájdalom, szívet átjáró bődülés, mely hosszú sivalkodássá torzulva, reesegeve hangzott be a pusztá csöndjébe, elhalóan, lassan, egészen a majsai határig.

A kapások újra felegyenesedtek a dülő rendek közül s kaszáikat nyélre állítva fordultak a hang felé, mely szomorúan, kérlelő hívásként járta át bensőjüket.

De a szarvastehen bögését odafenn a hegyek között levő erdőben nem hallhatta meg többé az ő kis ünökéje.

Hajnal pirkadt még a Mátra-aljban, midőn még emlőjén feküdt a kis borjú.

Őt döfötte fejével s csemesegtette szájába tejét.

Mikor a kúrtszó hallatszott, felriadt és csak azt vette észre, hogy két nagy eb marezangolja az orrát.

Kis borja megriadva futott alá a lejtőn. Ott látta még a sűrűben egyszer felszökni, azután gyors egymásutánban két dőrejt hallott. Akkor furódott a golyó testébe.

Most alkony közelg, ugyanazon napnak alkonya s négy megyén keresztül törtette, itt pihen az Alföld déli szegélyén.

Ha pihenni hagynák!

De az idegen vidék is telve ellenséggel.

A nyöszörgőn elhangzó bögésre a Sinka-tanya felől neki, iramodnak a gulyásgyerekek s furkósbotjaikat magasan tartva, nagyokat is hujángatva lebzselnek a menekülő szarvastehen pihenője felé.

S a meggyötrött nemes állat, mintha mély megvetéssel, rezignáló lemondással be akarná várni támadóit, újból lehajtja

Azt is tudja minden jó gazda, hogy a mely épületbe egyszer megfészkelte magát, onnét kiirtani igen nehéz és ha tyúkok, galambok, vagy más házi szárnyasok vannak a közelben, ezeket bizony jól megtizedeli. De az, hogy kint a határban, távol minden emberi laktól is akadjon az ember vándorpatkányra, még pedig *tömegesen*, az bizonyára ritkább, bár szokása a vizek mentén felütni tanyáját, de ez inkább csak afféle stáció a vándorútjában, melyet rövid idő múlva ismét otthagy.

Egy ilyen patkánytanyát, mely azonban számtalan lakója révén valóságos patkányvárosnak is beillik, fedeztem fel a nyáron vadászterületemen.

Két kisebb erdőt egy körülbelül fél kilométer hosszú, keskeny lapos köt össze. A lapos közepén egy, csak pár év előtt újból kiásott, de azért rendszeren csak kevés vizet tartalmazó árok húzódik, melyet a nyári hónapokban szívesen keresnek fel egyes vadkacsák, szárcsák, vízi tyúkok, két-három pár pedig ott is szokott költeni.

Egy juliusi napon estefelé néhány kacsát akartam löni, miért is a laposra mentem, remélve, hogy itt találok egypárat. Az árok, jó fele hosszában, vén fűzfákkal van mindkét oldalán szegélyezve, itt azonban kacsá sohasem szokott mutatkozni, azért csak ott léptem az árok szélére, ahol a fűzfásor végződik. Innentől kezdve az ároknak belső falai sajátságos képet nyújtanak: sűrűn egymás mellett egészen rostává változtatják azok a lyukak, melyek, ameddig a szem ellát, az árok mindkét oldalát ellepik.

Az árokpартnak ez a különös, rögös alakzata már rég felkeltette kíváncsiságomat, de mindez ideig nem tudtam magamnak semmi bizonyosságot szerezni, csak gyanítottam, hogy valami állatnak lakóhelyeit képezi.

A nap épen leáldozófélben volt és én csendesen mentem végig az árokpартon, mikor egyszerre, alig öt lépésnyire, a part oldalában egy rög mellett, egy kis állatot láttam mozogni. Nem tudtam kivenni, hogy micsoda, hát odalöttem, mire az találva, a vízbe hemperedett. Mikor egy fűzfagalylal az eviczkélő állatot kihalásztam, kitünt, hogy egy jókora patkányt löttem. 30—40 lépéssel odább menve, a vizen látok valamit sebesen keresztül úszni, szintén pár lépésnyire tőlem; a vízi levelek miatt ezt sem láttam jól

fejét a fák mellett elhúzódo árok gyepes, virágos hűs partjára. Hadd boruljon hát fátyolos szemekre az éjszaka.

Merengéséből egy hatalmas botütés riasztja fel s a sajtó fájdalomra felszökik a menekülő fektéből s tekintetével nekifordulva ellenségeinek, megrázza fejét s levált délnek a sík pusztába hatalmas szökésekkel.

A gulyásgyerekek, mint előbb a juhászok kutyái, egymáson bukfenczeznek át s a rémállattól megiszonyodva, elképedt félelemmel tartanak vissza a tanyához.

A síkon azután jó darabig nem akadt többé ellenségre a megsebzett menekülő.

Olykor megállt az árnyéktalan pusztaságban, megszagolta a gyepet s szaglászva lépett egy-kettőt maga körül.

Mintha valamit keresett volna. Az éhség kínozza, de jobban a szomszóság. Már beállhatott a sebláz.

Azután, hogy a szikkadt avaron nem talált enyhületére semmit, még egyszer hátra fordult éjszaka, ama táj felé, honnan a hegyek hűs aljából, lombos erdők éjszakai árnyából ide lemenekült a szemvakító napsugázzattal káprázó pusztaságba. Újra hívta a borját. S várt a feleletre. Hörögve, tompán, lassan kinyujtott nyakkal várta a választ. Azt az ismerős hangot, mely máskor megszólalt közelében. S mintha látta volna lázas képzelődésével az ünökét feltetszeni valahol közelében, szakgatott horkolással futott egy darab utat visszafelé.

Azután újból leütötte szügyébe fejét s megállt.

Talán azon gondolkozott, hogy jobb lesz visszatérnie ama tájakra, az otthona édes földjére, honnan kiüldözték. Szimatolt

és először azt hittem, hogy fiatal kacsá, de jobban szemügyre véve láttam, hogy ez biz szintén egy jól megtermett patkány, melyet egy lövéssel meg is állítottam.

Most már alaposan kezdtem hinni, hogy a sűrűn egymás mellett álló lyukak az itt tömegesen tanyázó patkányok lakóhelyét képezik és ezt a hiedelmemet csak megerősítette az, hogy még azon este, a keresett kacsák helyett, a partoldalban három patkányt lőttem és vagy hat már észrevettem, mielőtt megláthattam volna és besurrant lyukába. Másnap kiásattam néhány lyukat és majd mindenikben találtam vadkacsa- és szárcsa-maradványokat, nemkülönben saját felfalt társaiknak emészthetetlen részeit.

Persze, látván, hogy vízi szárnyas vadjainknak mily veszedelmes és nagy számú ellenségével van dolgom itt, erélyesen hozzáfogtam a pusztításukhoz. Mindjárt másnap reggel, az előző napon felállított, minden különösebb gond nélkül egy kis béldarabbal ellátott tányérvasban egy vén példányt találtam s az esti razzsiánál is a másvilágra küldtem néhányat. Csak most, hogy naponként estefelé végigmentem az árokparton, tűnt fel, mily tömegesen vannak ezek a vérengző

rablók. Amint figyelmesen kémelve, az árokparton mentem, majd minden 10 lépésnyi távolságban surrant be egy-egy a lyukába, vagy, — ha ezt elég gyorsan nem cselekedte — puszkám örökre megakadályozta szándékának kivitelében.

Azelőtt inkább csak a reggeli vagy délelőtti órákban jártam a laposba, mikor a patkányok nem mutatkoztak, de úgy látszik, hogy este annál élénkebbek. Villámgyorsan szaladnak a rögös, meredek partoldalra idestova s ilyenkor nem könnyű őket eltalálni; a vízben ügyesen, gyorsan úsznak, de úgy vettem észre, hogy bujni nem tudnak, mert néha egészen közről láttam, hogy a vízen úszó mily kétségbeesett erőfeszítéssel igyekezett elérni a partot, de azért mindig a víz színén maradt.

Hogy így több puszkaport használtam el rájuk, mint a vadkacsákra, az nem csoda és még sem tapasztaltam — bár ezenkívül még tányérvassal is fogtam sokat — hogy valami nagyon megfogytak volna. Vagy nagyon szaporák, vagy annyi van — ami mellett a tömérdek lyuk is bizonyít — hogy erélyes irtóháborúm daczára sem tűnt fel nagyon a kevesbedésük.

Ifj. Bartal Aurél.

VADÁSZAT.

Ott, ahol a halmos Zsitvölgyet a formás lédeczi és kosztolányi hegyek fojtják el és a hova a hatalmas Tribecs 829 méter magasságból tekint le kisebb testvéreire, megindult az erdő fejedelmei között a létért való küzdelem. Szeptember 15-ike van! A szarvas-szívekben megrezzen valami s ezt nemcsak az erdő fejedelmői hallják meg, hanem az erőtől duzzadó hang betöltvén a völgyeket, kilométerekig elhullámozkodik. E pillanatban csendes az erdő; nem zavarja azt semmi! Nem

banom! Legalább háborítatlanul gyönyörködhetem a hasadó hajnalban, az ébredő természet bájos változataiban. Mily leírhatatlan szép is volt a kelő naptól megvilágított Ghymes vára, a Forgách grófok ez ősi, most már végkép elhagyott fészke. A dűledező, omló sziklafalak oly ifjú, oly üde fehérségben tündököltek a reggeli fényben, mintha századok előtti napokat élénnek. Az emberi képzelet még a régmúlt idő daliás alakjait is odarajzolja s szinte látja a páncéllal fedett lovast a tüzes mén hátán, mely alig várja, hogy tuskön-bokron száguldjon vitéz urával.

A csatlósok egész serege nyüzsög a vár tágas udvarán, míg végre megjelenik a vár büszke ura, karján szép hitvesével. A trombiták harsognak, fegyve-

a légben, mintha a nyomokat keresné, melyek oda visszavezérlelnék.

De az idegenben nem találta meg többé a saját nyomaikat sem.

Majd újból reszketés fogta el testét, mintha sajdulni érezné volna mély sebet s eszébe jutott a fegyverdörej, az ón, mely beléje furdott.

S az iszonyat ösztönével fordult megint meg útjában s ügetve vándorolt tovább a menekülő a pusztán alá.

A pusztá is elmaradt mögötte. A falu határához közel érkezett. A baromkút közelében haladt. Sebe égett, nyelve kilógott szájából s olykor prüszkölő köhéscseléssel rázkódott meg.

De amint a vályuban megérezte a vizet, lelkendező sietéssel iramlott annak s bemártva száját a hús vízbe, nagyokat nyelt abból.

Ott látták ismét a csodát, az állatot az alföldi népek. S látták, amint jóllakva a vízből, egyszerre nagyot vágódott a baromkút vályuja mellett.

Hozzáléptek; eleintén tartózkodva, majd bátrabban. Fejét elnyújtotta a vályu alá, addig, míg hatalmas szügyei azt beengedték. Zihált s lágyéka mint fújtató járt sebesen. Szemeiről olykor fel-

emelte pillait s nézett velök szánalmat keltő, lágy, borús tekintetével a körülötte állókra.

Közel volt a falu. Hirtelen elterjedt a hír ott benn a csodaállatról, mely nem tudni honnan vetődött a baromkúthoz.

Kijött az egész falu népe a látványra. S körben állottak a haldokló szarvastehen mellett.

Meg-megkopogtatták nyakát s a síma, lágy szőrön végighuzogatták a bátrabbak kezeit.

A menekülő megint újból éledni kezdett. Maga alá szedte lábait s ülve szimatolt előrenyújtott fejjel.

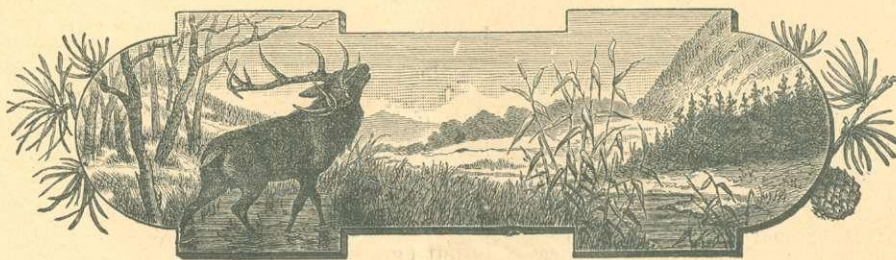
A közös ménest eresztette be a csikós épen a faluba. Oda lépett ő is s kezében egy pányvával azt tervezte, hogy bizony ő hurokra fogja az állatot s bevezeti a helység házára.

A szarvas felneszelt az ellenséges mozdulatra. Hirtelen feltorpant fektéből s nagyot rúgva, átszökte a vályut s nyöszörgő böggessel nekifordult Pusztaszernek.

Mintha sejtette volna, hogy ott nemesebb, hozzább illő

halál várja. Nagyot néztek az uradalmi emberek az erdőszere másnap reggel, hogy az szarvast terített le a vadaskert külső sövénye mellett. S találgatták, honnan jött a menekülő?

Kisteleki Ede.

rek csörrennek s a gögös főúr széles mellén megfeszül a mente. Még a pánczélíng is megérzi, mily küzdelem megy végbe alatta. Egy utolsó ölelés — ki tudja nem-e a legutolsó — azután felpattan lovára, mely mint a fergeteg viszi a nehéz szívet!

Most már vége a hősi kornak; a főúr oldalán nem esüng éles szablya, a harczi mén már csak meseben szerepel. Csak a nép és a dajka száján élnek tovább!

Az alakok lassan elmosódnak s a szem más vidékre téved; a hegyek közé szorított mezőkre, melyek ezüstös színben ragyognak harmatos ruhájukban. Majd távolabb az ős Zobor emelkedik ki hatalmasan s a tar fején díszlő obeliszk egy évezredről beszél. Itt függött egykoron a tótvezér, itt, Fátának ez utolsó hullámán!

Szemem azután a közvetlen közelben pihen meg. A kopár sziklákon, melyek a most virágzó erikák ezreivel vannak behintve, mintha csak e nap ünnepére vették volna fel díszes virágruhájukat. Ugy látszik, még a zümmögő darázs is kikefélte kopottas öltözetét, oly ficsúrosan jelent meg, hogy az erikák kelyhéből gyűjtson némi édességet, mert nagysietve tova röppen. Folytonosan duzzogva nagy kört ír le, azután ismét csak visszatér félbenhagyott reggelijéhez, hogy úgyahogy megtöltse kiürült bendőjét. Hja! Szeptemberben már nem szabad finyásnak lenni! Az akác és ezernyi vadvirág ideje már lejárt s még jó, ha soványabban terített asztalhoz ülhetünk!

Psz! Mi volt ez? Megzörren a falevél, roppan az ág! A fegyver felhúzza az arcnál terem s várja az áldozatot! A zörgés mindig erősebb lesz s végre a bokor kettéválk s kibontakozik a gyanútlan vadkan! A Mauser éles recszenése betölti a völgyet s a kavicsra hullott száraz falevél verődése jelzi, hogy ott halálküzdelem folyik. Egy-két menekülési kísérlet még — s egy életnek vége!

A leszakított tölgylombot belemártom a párolgó verbe s ez őszi kép halottjára gondolva, lassan megyek a kis vadásztanyára.

Mátray Gyula.

Az ölyv táplálkozási viszonyairól.

(Adat a vadászat állattanához.)

(Folytatás.)

A szobatudósokkal szemben csalhatatlan tapasztalati adatokra támaszkodva, a vadászok egészen más meggyőződésnek adnak kifejezést az ölyvek táplálkozási viszonyait illetőleg s csodálatos az, hogy egérfogyasztásról vajmi keveset említenek! Így a többek közt *Riesenthal* azt mondja: „Mihelyt az ölyv egy foglyot ragadott meg, mindnyája (t. i. az egész fogolycsapat) veszélyeztetve van és zsákmányul esik. Igaz, röptében a foglyokat nem képes megragadni, de addig űzi őket, míg egyikük meglapul s így könnyen zsákmányává válik.“ „Fácánvadászom az 1874—75-iki tél folyamán két ilyen ficzkót fogott tányérvassal; miután mindannyiszor látta, hogy egy-egy fogolyra csaptak, erről lekergette, a foglyot tányérvasra helyezte s nem telt bele egy óra, a tolvaj fogva volt.“ (*Gr. Koszpoth.*) „A felföldön gyakran találtam kinőtt nyulak, foglyok maradványait az állítólag oly hasznos ragadozó fészkeiben. Még a legtöbb gyakorlott vadász, akit ismertem, ép úgy gyűlölte, mint a héját, sőt talán még jobban. Így előbbeni fácánvadászom sok évi tapasztalás után rájött, hogy főleg télen nagy kárt tett a félig kiéhezett vadban, nem egyszer látta, hogy fácánokat is megtámadott.“ (*Gr.*

Zay Miklós, Vadászlap 1891. évfolyam.) — „Pacsirtákat, pintyeket, sármányokat s két nyúlsüldőt találtam ölyvfészkekben.“ (*Preen.*) — „Megfigyelték, amint a tókerucza fészkekből a tojásokat pusztította.“ (*Hintz.*) — „Az ölyvek mindenkor pusztítandók, mert egerekkel csak akkor elégednek meg, ha jobb falatot nem szerezhetnek.“ (*Bosch.*) A gyomrok tartalmára vonatkozólag ugyanezt mondja: „Ily tetemes számnál fogva fel nem tehető ugyan, hogy a dolog véletlenségnek játéka volt; mindazonáltal szeretném tudni, mely évszakban küldettek be (Blasiusnak) ezek az ölyvek s nem vad-szegény vidékekről származtak-e?“ — Ugyancsak az ölyvek táplálkozási viszonyait firtatva, *Fónagy József* („A fácán és fogoly vadászata, tenyésztése, hálóval való fogása“ című könyvében) a következő tapasztalatait közli: „Az egerész-ölyvről azt állítják, hogy semmiféle hasznos vadban, így a fácánban sem tesz kárt, mert folytonosan csak egerekkel táplálkozik. De bizony, úgy a közönséges *Buteo vulgaris*, valamint a gatyás-ölyv (*Archibuteo lagopus*) a fácánosban sok kárt tesznek; személyes tapasztalataim nagyon is e mellett vallanak. Foglalkozom a tömészetel s így évenként meglehetősen sok ölyv kerül kezeim vagy tömészem kezei közé, nincs egyetlen egy se, melyet fel ne bontanék, meg ne nézném, hogy mit evett, mivel táplálkozott. Ősszel, októberben mezei fekete tücsköket, nagy ritkán egeret, néha békát is találtam a begyében; november második felében legtöbb esetben fácán- és fogolytollakkal vegyes húst találtam bennük, mely minden esetben egész friss volt, jeléül annak, hogy nem dögöt, hanem élő állatokat fogdosott össze. Múlt év (1899) november és december elején, valamint 1896 november, december hónapokban több mint 150 drb. ölyvet kaptam területeinkről; nagyon kevés példány volt az összesen 250—300 drb. közt, melynek begye ne fácán- és fogolyhússal lett volna tele, pedig a gazok egerészhetek volna kényök-kedvök szerint, mert mind a két fél majdnem tavaszi jellegű volt, hó és hideg nem gyötörhette őket, de úgy látszik, nekik is jobb a fogoly- és fácánpecsenye, mint az egér.“ — Érdekes az a passzus is, melyet *Diezel* („Az apróvad vadászata“, pag. 661.) állít ki az ölyvekről a következőkben: „Őszintén szólva, az ölyv jó hírnevét nem érdemli meg. Száz és száz példát lehetne fölhozni, melyek a legismertebb vadászlapokban olvashatók és oly forrásból erednek, melyeknek tisztaságában kételkedni nem lehet. Ezek közül csak egyet hozok föl, mely a „*Weidmann*“ 1895. évi augusztus 15. számában olvasható és amelyből kitűnik, hogy a földicsért „egerész“-ölyvet „nyulász“- vagy „foglyász“-ölyvnek is bátran lehetne nevezni: „Habár az erdésznek, vadásznak, valamint a vadászat-kedvelőnek mindig azon kell lenni, hogy az erdő és mező hasznos vadjait kimélje és ezeknek szaporodását előmozdítsa, jól meg kell fontolnia, vajjon ez, vagy amaz állat hasznos-e vagy káros; ezt pedig legbiztosabban úgy éri el, ha saját tapasztalatait veszi irányadóul. A szobatudósok néha olyanokat állítanak, melyeknek helytelenségéről az erdész és vadász lépten-nyomon meggyőződést szerezhet. Ha p. o. az úgynevezett egerész-ölyvet a mezőgazdaság jóltevőjének kiáltják ki és számokkal akarják bebizonyítani, hogy egy pár öreg ölyv fiainak táplálására mily nagymennyiségű kártékony egeret fogdos naponként össze, alig hiszem, hogy az elpusztított egereket megolvasták volna és mindenik észlelő más nézetten van, mert azt tapasztalta, hogy az „egerész“-ölyv akkor fog egeret, ha mást nem talál. Öly éveken, midőn az egerek száma nagyon kevés, hogyan lehetne lehetséges, önmagát és folyton éhes fiait csakis egerekkel táplálnia? De még akkor is, ha az egerek nagy számuk folytán a mezőgazdaságra csapássá válnak, az ölyv ezeket mint apróvadat tekinti és jobb pecsenyét is tud szerezni, miként a következő esetek bizonyítják: 1857 június havában, midőn az egerek igen nagy számban léptek föl, egy tölgy-állab magas fúvel benőtt talaján egy ögzidát hallottam keservesen ríni s abban a hiszemben, hogy a róka fojtogatja, sietve mentem oda, hol azonban nem kis meglepetésemre a róka helyett egy úgynevezett egerész-ölyvet találtam, mely az alig pár napos gidá-

nak a nyakát megfogva, ezt csőrének vágásaival igyekezett megölni. Ebben a pillanatban szaladt oda a gida anyja is, csak midőn már majdnem ráláptem, repült föl az ölyv és a legközelebbi tölgyfa egyik alsó ágára fölrepülve, sóváran nézett áldozatára, míg lövésem le nem terítette. Közbejövetelem nélkül a kis gida biztosan elpusztult volna a nyaka és a feje több sebtől vérzett, szemeinek kivágására azonban már nem ért rá. Harmadnapra láttam újra a kis gidát, amint látszólag bágyadtan és betegesen anyját követte; miután azonban ütere nem volt megsérülve, mint később meggyőződttem, teljesen kiépült. 1862 július havában egy magas bükkfák közt levő sűrű mogyoró-bokorban fiatal ragadozó madarak hangját hallottam; fészkek a közelben nem volt, a fákön sem láttam semmi ragadozó madarat, tehát a lármázók a földön lehettek. Az erős szél zúgása lehetővé tette, hogy a hangok után haladva, megközelítsem. A földön három fiatal ölyv ült, melyeket gondos anyjuk egy fiatal *süldő* húsával etetett. Karmaival és csőrével egész darab húsokat tépett le, melyeket a fiatalok roppant mohón nyeltek le s folyton újabb és újabb falatért kiabáltak. Nagyságuk és tollazatuk fejlettségéből arra lehetett következtetni, hogy a fészket már régen elhagyták. 1864 június havában, amint a kapun kiléptem, egyszerre látom, hogy egy sebesen repülő ölyv alig 6—8 lépésnyire tőlem *egy öreg tyúkra* lecsap és elkezd kopaszítani. Kénytelen voltam a merész rablót egyszerűen elijeszteni, mert a faluban tilos volt a lövés. — Hát mit szólnak ezekhez az erkölcsi bizonyítványokhoz a szentté avató ölyvüggyvédek?! Régebben *Blasius*, *Brehm*, *Gloger* stb. ölyvmagasztáló iratait olvasva, magam is azt hittem, hogy minden egyes ölyvben legalább is egy aprószentet kell tisztelnem s a viláért sem bántottam volna őket. Hanem egy izben reviremben sokatlanul sok közönséges ölyv fészkelvén, föl akartam használni e körülményt e madarak természeti viszonyainak tanulmányozására. És valóban, tanultam is sok újat, hanem keserű csalódások árán és ugyan-csak kiábrándultam balga, a tudós és nem tudós ölyvvédők irataiból magamba szedett hitemből! Ugyanis a megjegyzett s rövid időközökben körüljárt fészkeknél, nagy csodálkozásomra, egeret ugyan alig, de annál több *vadfélét* találtam. Szinte elámultam-bámultam, midőn egyes fészkeknél láttam, mennyi ott a *fogolytoll*, *fácánfej*, *nyúlfark*! Persze, hogy ezen kézzelfogható tapasztalatok után vége volt a régi kegyeletnek s amikor csak alkalmam nyílt rá, egy-egy lövetnyi ólommal köszöntöttem az egérpusztítással rágalmozott szárnyas gazficzkókat. És valószínűleg így fog cselekedni minden értelmes vadász, ha egyszer az enyémhez hasonló tapasztalatokat szerez. Tessék csak szemügyre venni egy ölyv-fészket s a tapasztalás önként kínálkozik! Nem akarok ezzel azokra a csontmaradványokra utalni, amelyek — míg a kölykök aprósak, vagy az igen vén ölyvek fészkenél — amúgy sem találhatók fel s amely körülmény arra a téves feltevésre vezethet, hogy az ölyv tisztán csak egerekkel él, hanem figyeljük meg a madarat, hogy mit visz ő fészkebe és mit hova hord el onnan (az ilyen vén példányok)! — Hogy ugyancsak a vén példányok — de a fiatalabb szülők se, ha fiókáik már nagyocskák — nem túrnek meg fészükben semmiféle maradványokat, hanem mindent elhordanak abból, másfelől pedig mindig lekopasztott zsákmányt visznek abba, úgy, hogy sem tollakat, sem más nyomokat ott nem lehet találni: az a praktikus megfigyelőt kétségbe nem hozhatja, mert a fészkek környékén valahol a csálhatatlan jelek csakhamar felvilágosítanak s a feltalált prédák maradványai elárulják a tetemes pusztítást. Csodálom, hogy erről az ölyvvédők nem beszélnek! *Brehm* is csak annyit enged meg, hogy az ölyvek „legfőlebb (!) kimerült foglyot, beteg nyulat itt-ott meggyilkolnak.“ Az ám! Egyébiránt az ilyen beszéd ma már kevés vadásznál talál hitre. Hogy az ölyv egyáltalában „csakis kimerült“ vagy „sebhedt beteg“ vadat támadna meg s hozzá azt is csak „itt-ott“, az egyszerűen *nem igaz*. Tény az azonban, hogy a fiatal, tehát még gyakorlatlan ölyv kevésbé vállalkozó természetű s az ilyen többnyire csak a magával jöthet-

len, erélynélküli beteg vadnak a hóhérjává szokott szegődni s ügyetlenségénél fogva az ilyennel is alig képes elbánni, körmeivel, csőrével csak sanyargatja, kinozza a szerencsétlen vadat és csak hosszas vesződség után képes megölni, ha a vadász idejekorán le nem lövi, vagy el nem riasztja. Szemben *Brehm* állításával, az én tapasztalataim egészen mások. Az ölyv ugyanis, mint minden nagyobb orvmadár, tavasztól őszig folytonosan a szörmés és tollas vadfélék fiatal ivadékaival táplálkozik, úgy növekedő fiait is hasonlókval látja el. Különbösen tápláléka, kivéve a békákat, a *rókáival teljesen egyező*, minthogy ő főleg ősszel, elkezdve az egértől a nyúlig és őzgidáig, mindent elfogyaszt, ami elébe kerül. Tavasszal a nyúlsüldőknek egyik legfőbb ostroma és különösen a korai első ellésre veszedelmes; de a gyenge vadlibák és fiókkacsák se mentek üldözése elől, sőt a tojások végett utóbbinak fészket is feldúlja akárhányszor. Telente a beteg és gyenge vad részben az ölyvek karmai közt végzi be pályafutását. Januárban, februárban a nyulak és foglyok ott, ahol nem etettek, a leggyengébbek; nem lehet csodálni tehát, ha ebben az időben sok vad az ölyvek prédájává válik. Nekem néhányszor arról is volt alkalmam meggyőződnöm, hogy egészen fiatal (néhány napos) *őzborjat* is elragad a mezei ölyv, ha hozzáférkőzhetik (és erre nagyon lesi az alkalmat) s fészkebe cipeli a gyilkos porontyok prédájául. Azt pedig nemcsak én, de sok hivatásos vadász észlelte már, hogy oly erdőrészből, ahol ölyvek fészkelnek, a szintén ott fészkelő, illetve fiaikat nevelő *fajdfélék* apró csirkéit e gazficzkók napról-napra lopkodva, végre annyira kipusztítják, hogy a legnépesebb fészkealjából is alig marad egy-két hirmondó. Hogy sok kinőtt fogoly is esik az ölyvek prédájául, az minden fogolytenyésztéssel foglalkozó előtt ismeretes tény; mert a fogoly oly bamba jószág, illetve rendkívül félnék állat, hogy egy keringő nagyobb orvmadár láttára nemcsak hogy szárnyon, vagy lábón menekülést nem keres (még ha sűrűs védhely van is a közelben), de sőt inkább bárgyún meglapul helyén, mintha le volna ragadva s szinte megmagyarázhatatlan önmegadással várja be a halálos csapást.

(Vége következik.)

Lakatos Károly.

Feleletek szerkesztőségünkhöz intézett szakkérdésekre.

H. N. Legjobb kalibernek bizonyult a 16-os, 20-as és 28-as. Az utóbbi, ha jól van fúrva, éles lövés és messzehordás tekintetében fölötte áll minden használatos kalibernek. Csakhogy nem szabad a csöveket elvékonyítani, általában az ily kiskaliberű fegyvereket olyképp készíteni, hogy csakis gyerekpuskának váljanak be. Ellenkezőleg egészen arra a mintára és arányokban építendő, mint a 16-os fegyverek és a sülyuknak sem szabad egy könnyebb 16-os fegyverétől különbözni, hogy 3 és 3½ gramm löportöltést, sőt hosszabbított patronból négy grammot is rúgás nélkül kiálljanak. — Ami a 12-es kaliberet illeti, ezer között alig akad egy, mely igazi jó lövés tekintetében megfelelné várakozásunknak. Az agyonreklámozott újmódi, czifra nevű acélesövek sem képeznek e tekintetben kivételt. Egyik rosszabbul lő a másiknál és bizony nagy divathóbort kell ahhoz, hogy valaki a pompás, pótolhatatlan damaszt elé helyezze ezeket a mesterségesen feltölt s minden ellenreklámozás daczára is csekély értékű, rossz ölerejű furulyákat

és erősen reméljük is, hogy a mostani aczéleső-kultusz se lesz hosszabb életű, mint volt az ötvenes években, midőn az angolok próbálták meg a vadászközség nyakába szólni a nemes és értékes damaszt helyett; tervek azonban dugába dőlt és ma szinte Angliában az aczélesőveknek sok barátja. Igazi finom fegyverhez az angol aczélesövet nem is alkalmaz, de a mi Kirnerünk sem.

B. I. Hogy mily eljárás követendő a sörétes fegyverek belövésénél? — erről már könyveket írtak; igaz, hogy nem nálunk, de a németeknél és angoloknál. Ha mi ezekből a szakkönyvekből csak az érdekesebbeket is és bár vázlatosan is idézni akarnánk, az szintén könyvvé nőne, lapunk keretén pedig messze túlvágna. Azért tehát csakis arról szólunk, ami angol felfogás szerint a „jó puska“ fogalmával megegyez — a lövést illetőleg. Mindenek előtte a 12-es kalibernél megkívánja az angol, hogy legalább 30 százalékkal jobban (összetartóbban stb.) lőjön a 16-osnál s még 80—100 lépésnyire is összehordó, biztos találói legyenek és a lövés átható képessége kellő élességéből ne vesszítsen. Ennek a kalibernek normális tánczójául 65 lépés vétezik. Legnagyobb serétje a mi 6-osunknak megfelelő. — A 16-os kalibernél 80 lépés a maximum és 60 lépés a normális tánczójá; de az igazi jó 16-os angol puskákkal 100 lépésre is meglehetősen biztonsággal lőhetni, sőt néha élesebben lőnek, mint a 12-esek (*Főnagy Józsi* churchil-puskái sokszor bebizonyítják ezt). — A 20, 24 és 28-as kalibernek angol fogalom szerint nem szabad elmaradni a 16-osoktól, sőt kis kaliberrel különleges messzehordó fegyverunikumokat is gyártanak erősen hosszabbított patrónokkal.

T. M. A legújabb Lakatos K.-féle messzehordó furatú fegyverek egyesek vonásúak (rifléd) és 28-as kaliberűek. 80 lépésre a 4-es sörétet kitűnően, az apróbb sörétet pedig *rendkívül összehordóan* lövik. Csak megrendelésre készíttetnek.

D. R. Kis kaliberű fegyverhez az I. számú speciál-lőport ajánljuk. A töltés minden kalibernél: a lőport *csapva*, a sörétet kissé *halmozva*. A kevés sörét *szórását* okoz és abszurdum azt hinni, hogy a *kevesebb* sörétnek nagyobb átható képessége volna, mint sokan röpke szó után szájról véve állítják.

F. T. A puskaesőveket vadászat után legalább 2 óra múlva át kell húzni, mert különben foltosak és idővel ripacsosak lesznek. Ha csak egyszer-kétszer is elhanyagoljuk ezt, máris helyrehozhatlan hibák eshetnek a csövek belsejében, amiken aztán még az erős smirgelezés is alig segíthet. Megrozsdásodás és általában belső foltosodás ellen kitűnő óvszer a *Curool*, de csakis úgy, ha *előzőleg* a csövek alaposan kitisztítottak, ellenesetben a Curool legfeljebb csak egy éjén át képes érvényesíteni exkluzív tulajdonságát az oxidációval szemben. Petróleummal vadászfegyvert, kivált golyósat, kezelni abszurdum. A petróleummal bemaszott fegyvert a vad messziről megérzi s kivált a nagyvad ilyen büzös tisztító-árkanum használata mellett többnyire lőtávolon kívül eloson. Csakis *szagtalan* olajat ajánlunk fegyvertisztítási célra.

Megfigyelések.

(Az állatok szellemvilágából.)

gyogyos volt előttem, hogy a kakas repülésével figyelmemet családjától elvonni és nem ezt eszerbenhagyni igyekezett.

Cserkészés közben víz melletti tisztáson golyára bukkan-
tam. Csodálkozásomra mozdulatlanul bevárt és félszemmel komi-
kus módon kacintgatott reám. Midőn már csak 5—6 lépésnyire
volt előttem, hirtelen leeresztett jobb szárnyával esetlen futásnak
eredt, de csak azért, hogy néhány méter után felbukva, égne me-

redt lábakkal földre terüljön. Szánalmat, majd nevetést keltő hely-
zetében rendületlenül megmaradt, a halott szerepét jól játszotta.
Magára hagytam. Egy óra múlva visszatértem halottunkhoz; stoi-
kus nyugalommal állt a vízben s bémult szárnyát és sörétől átfűrt
szemét most felém fordította. Kelepelt utánam, örült, hogy ravasz-
sága a halál torkából ragadta ki.

* * *

„Fényes“, a határszéli tanya birtokosának símaszörű kutyája
nemcsak a házat őrizte, hanem a libanyáját is rendben tartotta.
Ha ez meglépett, vagy tilosban járt, gazdájának „jág-jág“ sza-
vára szélsébséggel megkörítette Junó madarait és riadó rémü-
lettel terelte őket a tanyához. Szende liba, vitéz gúnár egyformán
rettegte „Fényes“-t, utóljára a négy éves fiúcska „jág-jág“ kiál-
tása indította hazafelé a nyáját. Munka után gágogó szitkozódás
kísérte „Fényes“-t. Kötelességét jól végezte, nyugodtan túrt;
néha-napján megállt s megvetéssel fordult hátra. Féloldalt fordult
ilyenkor a gúnár, néma esend lepte el nyáját!

* * *

Veresbegy élénkítette a vadászak csendes magányát. Néhány
nap után társa került. Mind a kettő him volt, adáz gyűlölet ütött
tanyát szívükben. Erősebb az első volt, mely négy napon át dü-
hös csipkedéssel üldözte az ifjabb jövevényt, mígnem hajszá-
közben ennek lába törött. Gyengéd szeretet, megindító részvét
enyhítette most a tehetetlen társ szenvedését, sőt táplálékát is
az eddig gyűlölt ellenfele hozta. Gyógyulás után benső barátság
kötötte össze a madárszíveket.

Heller Rikárd.

EGYESEK.

A tigris félelme az egértől. Már régeb-
ben ismert tény, hogy a tigris és általában
a tropikus égöv alatt élő ragadozók meny-
nyire félnek, azaz jobban mondva undorod-
nak az egértől. Erre vonatkozólag egy
angol tiszt, ki hosszabb ideig tartózkodott Indiában, a következőket
mesélte: Egy ismerősömnek volt egy gyönyörű király-tigrise,
melyet az udvarban felállított hatalmas kalitban tartott. A tigris
valódi remeke volt nemének. Naponta egy juhot fogyasztott el s
azonfelül még sok nyershúst is kapott kedveskedésből. A háznép
nagyon szeretett a tigrissel kötekedni s egyszer egy egeret tettek
kalitjába. A tigris morogva visszahúzódott a ketrecz egyik sarkába
s ott maradt mindaddig, míg az egér ki nem futott a ketreczből.
Azután újra megfogták az egeret és fonalra kötve tették a kalitba.
A tigris morogva a sarokba húzódtott; az egeret ekkor a fonálon
vezetve, mindig közelebb vezették a tigrishez. Mikor az egér pár
lépésnyire közeledett a tigrishez, a tigris felugrott s a ketrecz túl-
oldalára húzódtott. Azután az egeret a fonalnál fogva egyik sarokba
kötötték. A tigris nem mert kimozdulni helyéből mindaddig, míg
csak az egér a ketreczben volt. Mikor azután az egeret kivették
a ketreczből, a tigris elhagyta azt a sarkot, melybe behúzódott
s orrfintorgatva sétált ide-oda a ketreczben, de azt a helyet, ahol
az egér meg volt kötve, következetesen kikerülte. Csak pár nap
múlva nyugodott meg annyira, hogy a ketrecz minden részében
mert sétálni.

A hangyák szellemi tehetsége. A hangyák szellemi tehetsé-
gének kipuhatólására végzett kísérletek közül rendkívül érdekes
Wasmann következő kísérlete: Egy közép nagyságú óraiüveget
megtöltött vízzel s közepére földből egy szigeteckét csinált s a
szigeteckére néhány hangyabábót tett. Az egészet azután közvet-
lenül a boly bejárása mellé tette. A hangyák rögtön észrevették
a bábokat s mindenfelől iparkodtak a szigetre jutni, de a víz
miatt nem lehetett. *Wasmann* már azt hitte, hogy a hangyák ott
hagyják bábjaikat, mikor az egyik földdarabokat, apró fatörmelé-
ket hordott az óraiüveg szélére s a vízbe dobálta. Csakhamar a
többiek is így tettek s rövid idő múltán hidat készítettek a szige-
teckére s a bábokat kihordták. E kísérletből az tűnik ki, hogy

a hangyák tudatossággal cselekesznek. Azonban, hogy ez iránt semmi kétség se maradjon fenn,

Wasmann az előbbi kísérlet ellenőrző próbáját is elvégezte. Ugyanazt az óraüveget ismét megtöltötte vízzel, azonban nem csinált bele szigetecskét s bábokat sem tett bele. Azután ismét odaállította a boly bejárásához. A hangyák csakhamar észrevették s rövid idő múlva földet, fadarabokat dobáltak bele, míg csak a vizet teljesen ki nem szorították. Ez a kísérlet az előbbi kísérlet eredményét majdnem semmire redukálja, hiszen ha a hangyák bábjaik megmentése miatt kezdtek volna a víz kiszáritásához, az utóbbi esetben miért száritották ki a vizet?

A japáni tánczó egerek forgásáról. A japáni egerek a közönséges házi egernek újabban mesterségesen tenyésztett válfaját képezik. Színük rendszeren szürke, fehér foltokkal tarkázva és az a furesa szokásuk van, hogy előrehaladás közben gyorsan körben forognak. Ez a sajátság, amint azt az újabb vizsgálatok kiderítették, beteges állapot. Az emberek közt is gyakori jelenség, hogy a fülben levő ivjáratok közül egyik-másik abnormálisan fejlődik ki, ami azután az illető egyénnek folytonos tántorgását vonja maga után. Ugyanezt látjuk a tánczó egereknél is. A három ivjárat közül csak az egyik fejlődik ki rendszeren, a többi kettő elesenevészedik. Ezenkívül a hallási szerv még más változáson megy keresztül, nevezetesen a hallási sejtek és idegsejtek is degenerálódnak, minélfogva a tánczó egerek teljesen süketek; és valószínűleg azért, hogy a hallást pótolják, nyújtják fejüket előre és fölfelé, miközben folytonosan szimatolnak.

Az állatok szépségéről. Az állatok alakjáról, tartásáról alkotott esztétikai fogalmaink alapját azok az észrevételek, tapasztalatok képezik, melyeket kora ifjúságunktól fogva a különböző háziállatokon szereztünk. A mi háziállataink a ló, a tehén, juh, disznó, kutya és macska. Európa déli részén a szamár, Afrika északi részén pedig a teve egészíti ki a háziállatokat. A vadászok ezenkívül a szarvasról, őzről, nyúlról stb. alkotnak maguknak esztétikai fogalmakat. A lappok az iramszarvast, a peruiak a lámát tartják a legszebb állatoknak. Ezek az állatok képezik az embernek az állatokról alkotott esztétikai ízlésének alapját. Ezeknek az állatoknak alakja, testtartása nyugvó helyzetben, mozgás közben, teherhúzás alkalmával, alapul szolgálnak a többi állat szépségének megítéléséhez. A háziállatok fejhordozásából, szemeiből következtetünk szellemi életükre is. Hogy a háziállatok alakja képezi alapját ítéletünknek más emlősök szépségének megítélésénél, kitűnik abból is, hogy ha például egy zsiraffot látunk. Önkénytelenül is a lóval hasonlítjuk össze s a lónak arányos testalkatához viszonyítva a zsiraffot, esúnyának tartjuk, mert nyaka túlságos hosszú, lábai nagyok, törzse pedig nagyon is rövid. Az egyapatájúak összes szépsége szerintünk a lóban összpontosul. A fiatal erőtől duzzadó lovat szebbnek tartjuk, mint a vén gebét, melynek feje lelóg, csontjai a bőrön keresztül látszanak s alig-alig bírja terhét czipelni. Ez azért van, mert a fiatal ló mozdulatai természetesebbek, könnyedek, testtartása büszkébb. Az antilopokat is szépeknek tartjuk. A gazella kedves alakja mindannyiunknak tetszik, mert lábai könnyen viszik testét, fejét magasan tartja, szemei nagyok. Az oroszlánt szebbnek tartjuk, mint a tigrist. Az oroszlán orra sokkal jobban hasonlít az emberi orrhoz, mint a tigrisé. A hím oroszlán sörénye fejének és nyakának erőt kölcsönöz. A nőstény oroszlán, melynek nincsen sörénye, már kevésbé szépnek tűnik föl előttünk. Mikor az oroszlánt nyugalmi helyzetben látjuk, hatalmas lábaira tekintve legott becsülni tudjuk erejét. Ha az oroszlán csak akkora volna, mint a házi macska, hatalmas sörényével nevetségesnek tűnnék föl előttünk. Általában azok az emlősök, a melyek nagyok, erősek, sokkal szebbek nézetünk szerint, mint a kiesinyek.

Drága prémek. Unga-Island a legnagyobb középpontja a tengeri vidra- és rókabőrkereskedésnek. Az összes lakosok kizárólag ezek vadászatával foglalkoznak, még pedig a lakosok egy része rendszeren vidrára, más része pedig

rókára vadászik. Kevés azoknak a száma, akik mindkét vadfajra vadásznak. A vadászat meglehetősen fáradságos, mert se a vidra, se a róka nem valami gyakori. A múlt évben például Unga-Island és a körülötte fekvő szigetek összesen 34 vidrabőrt hoztak kereskedésbe. Egy ilyen vidrabőr ára körülbelül 700 dollár (egy dollár körülbelül 2 frt). A róka sokkal gyakoribb. Egy-egy sziget évente 90 kék és fekete rókabőrt produkál. A rókabőr értéke darabonként 10 dollár. Az orosz-amerikai prémkereskedő-társulat a fekete rókát tenyésztí a szigeten. Gyakori az az eset is, hogy a fekete és kék róka kereszteződéséből utódok származnak. E hibrideknek kitűnő finom bundájuk van s ezért nagyon drágák. Az ottani indiánok is foglalkoznak vidravadászattal. Az indiánok ugyanis könnyű esónakjaikon meglepik a vidrát a nyílt tengeren s mikor felbukik a víz színére, hogy lélegzetet vegyen, hálót dobnak a fejére s azután agyonütik.

A majmok mint munkások. Dél-Afrika egyes vidékein az ottani lakosság az emberszabású majmokkal dolgoztat. Rendszeren kódarabokat osztályoztatnak velük nagyság szerint. E munkára a majom jóval alkalmasabb, mint az ember, mert sokkal jobb szemmértéke van s gyorsabban is dolgozik. A munkás majmok ilyen módon körülbelül épen annyi hasznat hajtanak gazdájuknak, mint amennyibe eltartásuk kerül. A majmok ebédidejét kivéve egész nap dolgoznak s este egy meghatározott jeltre egyszerre abbahagyják a munkát. Különbösen az egész majom-kolónia egy csoportban él s nagyon ritkán fordul elő az az eset, hogy valami fölött civakodnának. A majmok magas értelmi fokáról minden természetrajzi munkában lapokat találunk s ebből kifolyólag gyakran felvetették azt az eszmét, hogy az ember egyes, úgynevezett mechanikus munkára betaníthatná a majmot. Ezt többször meg is kísérelték s egyes esetekben sikerült a terv. A délafrikaiakon kívül a kínaiak is felhasználják a majom ügyességét, ugyanis majmokkal szedetik a tea-leveleket. Ha ezt meg bírják tenni a majmok, talán gyapotszedésre is alkalmasak volnának? Egy francia tengeri hajón a szakács mellett egy majom dolgozott a konyhában; vigyázott a tűzre, edényeket mosogatott stb. Sierra-Leoneban a majmokat vízfordásra használják. Nagyon valószínű, hogy a majmokat hazájukban még jobban is fel lehetne használni apróbb munkák végzésére a gazdasági eszközöknél, a háztartásban. Hiszen Indiában az angolok és a benszüllöttek az elefántot sok mindenre használják; a majom pedig fejlettebb értelmiségű, mint az elefánt s valószínűleg ügyesebb is, legalább rendkívül mozgékony ujjai erre mutatnak.

Szerkesztői üzenetek.

P . . . Pál. Különbösen hangulatos verse tendenciájánál fogva nem a mi lapunkba való. — **A halál.** Sajnálattunkra nem használhatjuk. — **M. Gy.** Az „*Oszi kép*”-et alkalmilag felhasználjuk. Közreműködését szívesen vesszük s kivált a muflonvadról kérnénk mielőbb — ha lehetséges — egy czikkecskét. — **V. B. Esztergom.** A botfegyver rég elkel. — **Ifj. Sz. A.** A sóstórolt írt czikkecskét köszönettel vittük s mielőbb közölni fogjuk. — **L. L.** A vers megjelent. Köszönet. Mások is szívesen látjuk. **K. A. Szinyérváralja.** Köszönjük szíves tudósítását. Gyakori eset, hogy a nagyon megriasztott nyúl rókalyukba, odúba stb. menekül.

„A TERMÉSZET” szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

Nyomatott Wesselényi Géza könyvnyomdájában Budapest, II., Zsigmond-utca 11—15.